

ב"מ עו

משה שווערד

1. תוספות מסכת בבא מציעא דף עה עמוד ב

השוכר את האומנין - משמע ליה בין בשכיר יום בקבלנות ...

2. תפארת ישראל - יכין מסכת בבא מציעא פרק ו

ג) תרעומת. מדלא קאמר "יש להן תרעומות זע"ז", קמ"ל דאין להן זע"ז שום חיוב, אפילו לצאת ידי שמים:

3. ספר שערים מצויינים בהלכה

אין להם זה על זה אלא תרעומות. כתב בחי' תלמיד הרשב"א, דמדת חסידות ראוי לו לשלם הכל. אבל בתפא"י כתב דאין להם זה

4. חתם סופר מסכת בבא מציעא דף עו עמוד א

דעת' אעילו'א ... דינא דתרעומות משום דאיסורא איכא להתרעם על חברו בחנם

5. ספר חתם סופר על מסכת בבא מציעא דף עה/ב

והטעו זה את זה אין להם זה על זה אלא תרעומות. בש"ס דחיק חזרו לא קתני ובירושלמי מפרש הטעו ממש שא"ל הפועלים נשכרנו בכך וכך ונתרצנו לו או שהוא להם ונמצא שהטעו זא"ז, עיין נמוקי יוסף, ולכאורה צ"ע כיון שאין הפועלים נשכרים בכך א"כ הו"ל אונאה וחוזר ואע"ג דבשכירות אדם לא שייכא אונאה משום דאין אונאה לעבדים מ"מ היינו הפועל שהוא שכר יום דדינו כעבד אכן מתניתין מיירי במקבלן כמ"ש תוס' ומבואר בשמעת' ובקבלן יש אונאה כמבואר כ"ז בש"ע ח"מ סי' רכ"ז סעיף ל"ג ובסמ"ע וש"ך שם וצ"ל דהירושלמי לא ס"ל לחלק בין קבלן לפועל ולעולם יש לו דין עבד ושמעת' ס"ל לחלק בכך ומשו"ה לא מוקי מתניתין כהירושלמי וזה תלי' בסוגיא דלקמן ע"ד ע"א וכי תימא שאני לי' לר' דוסא בין שכירות לקבלנות כו', עיין היטב כי קצת:

6. חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף עה עמוד ב

להביא פרייפרין וחיליין לכלה או למת ואת הפועלים להעלות פשתנו מן המשרה וכל דבר שהוא אבד. פירוש בהאי בבא איירי תנא בדאיכא דבר האבד בחזרת פועלים, ונקט לה בין בקבלנות כגון חמר וקדר ובין בפועלים שהם שכירי יום, ונקט דבר האבד בתרי גוונ' או שיש בו אבידת ממון ממש דומיא דלהעלות פשתנו מן המשרה, או בדאיכא הפסד רצונ' שלא נעשית כונתו ומתאחרין מעשיו כגון הדין דמת וכלה, וקתני דבתרווייהו שוכר עליהן או מטען, ומיהו כל שלא שכר עליהן ולא הטען בסיפא דאיכא הפסד ממון משתלם מהן כדי שוכרן או כדי החבילה שבאת לידו, אבל באידך דליכא אלא הפסד רצון אין לדבר תשלומין.

7. ספר דבר יעקב

ב] וכל דבר שאבד וחזרו בהן מקום שאין שם אדם שוכר עליהן או מטען - כתבו הראשונים [הרמב"ן, הר"ן, נ"י ומאירי להלן עו:] דדוקא אם בעה"ב שכר פועלים אחרים, אז יכול לקצץ משכר הפועלים הראשונים, אבל אם לא שכר פועלים אחרים אלא הפסיד פשתנו, אע"פ שהראשונים פשעו פטורים לשלם. והריטב"א [ד"ה הפועלים] פליג וסובר שבכל מקרה משלמים. והרמ"א [שלג-ו] פסק לדינא כמו הרמב"ן.

8. ספר שערים מצויינים בהלכה

אי דאמר להו שכרכם עלי נתיב להו מדידיה. כתב בחי' הריטב"א (הישנות) מכאן פשט רבינו דפועל אין לו אונאה, דכי אמר שכרכם עלי אפילו לא אתגרי אלא בתלתא יהיב להו ד', ועוד מדלא מקשה הכא ונחזי פועלים היכי מתגרי. ועי' בשו"ע (ח"מ סי' רכו סל"ג) שהשוכר את חבירו אין לו אונאה מפני שהוא כקונה אותו לזמן, [ופי' הסמ"ע (ס"ק נט) דרין עבד יש לו, ואע"ג שיכול לחזור וכו'], אבל קבלן יש לו אונאה, עי"ש בשו"ע (סל"ו). ועי' בהגה' חת"ס לירושלמי (ריש פ"ו).

9. ספר שערים מצויינים בהלכה

וחזור ונוטל מבעל הבית מה שהנהנו. כתב הטור (סי' שלב) בשם הרמ"ה, דהא דחזר וגובה מבעה"ב מה שהנהנו, היינו דוקא עד ארבעה, אבל יותר אינו נוטל מבעל הבית, ואפי' המלאכה שוה יותר, שלא יהא עושה סחורה בפרתו של חבירו. ומפרש בלח"מ (שכירות פ"ט ה"ג) דאם בעה"ב א"ל בשלשה, והוא שכרם בארבעה, והמלאכה שוה חמשה, לא יטול חמשה מבעה"ב, דכיון דהוא לא שכרם אלא בד' לא יתן להם אלא ארבעה, ואם יטול מבעה"ב חמשה נמצא שמרויח אחד, והרי עושה סחורה בפרתו של חבירו. ועי"ש מש"כ הב"י, ומש"כ עליו הסמ"ע (סק"ב) והש"ך (סק"ג). ועי' בשו"ת מבי"ט (ח"ג סי' כג).

10. ספר דבר יעקב

ב] הכי השתא בשלמא אי איתמר איפכא וכו' – יוצא למסקנה שבעיא לא אפשרטא אם אדיבורא דשליח סמיך או דמשלח. ונ"מ בין לענין פועל ובין לענין גט היכא שהאשה אמרה שיהיה שליח קבלה והוא אמר שליח הולכה. [ולדינא כתבו הרי"ף והרא"ש [לענין פועל], לא אפשרטא הלכך לית ליה אלא ג', ובפשטות כוונתם [וכ"כ רע"א הנ"ל עו. אות ה] שפטור מספק כיון דהמע"ה, ולכן אינו משלם ד' אלא ג'. וכ"כ הריטב"א ורמ"ך דפטור מספק ואם

תפס לא מפקינן מיניה. אבל המאירי כתב שהרי"ף והרמב"ם [שכירות ט-ג] מחליטין לפסוק דסמכי אדיבורא דשליח, ולית ליה אלא שלש, ומשמע שהוי דין ודאי. וכן לומד האבן האזל [שכירות ט-ג] בשיטת הרמב"ם ומוכיח מזה שהרמב"ם לא הזכיר שאם תפס ד' לא מפקינן מיניה.

ולענין גט פסקו הטור ושו"ע [אה"ע סימן קמ-ט] שהוי ספק, ואם הגיע הגט ליד שליח ולא לידה הוי ספק מגורשת, ואם הגיע לידה ודאי מגורשת. והרמב"ם [גירושין ו-יב] כתב אם הגיע הגט לידה מגורשת. ומקשה הלח"מ למה לא מזכיר שקודם שהגיע לידה היא ספק מגורשת, ונדחק שזה כוונת הרמב"ם. ולפי הבנת המאירי ברמב"ם ניחא, שהרמב"ם פוסק בודאי דסמכינן אדיבורא דשליח.

11. תוספות מסכת בבא מציעא דף עו עמוד ב

אין להם זה על זה אלא תרעומת - קשה לר"י דהא קי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי בהגזל קמא (ב"ק דף ק.). א"כ אמאי לא יתן להם כפועל בטל כיון שעל ידו נתבטלו אותו היום וי"ל דמירי שכשחוזר בו עוד ימצאו להשתכר ומכל מקום יש עליו תרעומת שעתה לא ימצאו אלא ע"י טורח וכי מפליג בסמוך בין לא הלכו החמרים להלכו ומצאו שדה לחה הוה מצי לפלוגי אף בלא הלכו כלל בין יכולין עוד להשתכר בין חוזר בו אחר שלא מצאו עוד להשתכר אלא אורחא דמילתא נקט דבהלכו לא שכיח שימצאו עוד להשתכר ואם לא הלכו מסתמא כשבא לחזור חוזר מיד בעוד שימצא להשתכר.

12. חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף עו עמוד ב

בד"א שלא הלכו אבל הלכו פועלין וכו'. ... אבל רבינו הרמב"ן פירש דמשכחת לה כשהלכו דוקא אפילו כשאין מוצאין להשכיר את עצמן, וכגון דאינהו נמי בלאו הכי לא היו מוצאין תחלה מי שישכירם ונמצא שלא הפסידו כלום מפני הבטחתו של בעה"ב ולפיכך פטור כשלא הלכו, אבל הלכו כיון שהתחילו במלאכת שכירותם בהליכה בעלמא נתחייב להם בשכרם, שכשם שאר דברים נקנין בקנין כך שכירות פועלים נקנה בתחלת מלאכה, והא דפועל חוזר בו בחצי היום גזרת הכתוב הוא משום כי לי בני ישראל עבדים, הילכך כיון שאין מוצאין עצמן לשכור חייב בעה"ב בשכרן, ויש מוסיפין על פירוש רבינו דסיפא לאו משום התחלת מלאכה עבדא קנין אלא משום דיכלי למימר ליה אע"ג דמעיקרא לא הוינא משכחין לאיתגורי הוה טרחינן ומשכחינן בעוד שהלכנו למלאכתך, והפירוש הראשון יותר נכון.

13. ספר דבר יעקב

ה) במה דברים אמורים שלא הלכו אבל הלכו חמרים ולא מצאו תבואה וכו' נותן להם שכרן משלם - א. צ"ב מה החיוב אם הלכו.
א. שיטת התוס' שאורחא דמילתא אם הלכו, שוב לא ימצאו להשתכר במקום אחר ולכן בעה"ב חייב מדינא דגרמי. הרמב"ן והר"ן מקשים למה נקט לשון הלכו ולא הלכו, היה לו לומר הפסידו ולא הפסידו. עוד מקשה הרמב"ן אם מיירי שיכולים

ב. שיטת הרמב"ן [וכ"כ הר"ן, והנ"י] שמתנ"י מיירי בפועלים שבל"ה לא היו מצאים עבודה אחרת, ולכן לא קשה קושית תוס' שיהיה חייב מדינא דגרמי [ולכא דבר האבד], והיכא דהפועלים

הלכו חייב לשלם שכרו כיון שההליכה לעבודה הוי כתחילת מלאכה, ונחשבת לקנין לקנות הפועל, דשכירת פועל נעשית ע"י תחילת המלאכה.

וכתב הדרכ"ד הא דתחילת עבודה הוי קנין זה תקנה דרבנן. והחזו"א [ליקוטים לב"מ דף י.] כתב כיון שהפועל התחיל לעבוד, קונה שכרו וחשיב כקבלת כסף לשעבד גופו ע"י קנין כסף, ומשמע שקונה מה"ת.

14. קצות החושן סימן שלג:ב

אמנם לפי מ"ש בסימן ש"ח סק"ב בשם הרמ"ה הובא בטור שם (סעיף ח') גבי קב לכתף כו' (שם) דאינו חייב אלא בנזק אבל לא בארבעה דברים ע"ש, וכתבנו טעמא דמלתא משום דהתם אינו מניק ממש אלא מחמת דינא דגרמי הוא דחייב ואינו חייב משום דינא דגרמי אלא בנזק אבל לא בארבעה דברים ע"ש, א"כ הכא נמי אפילו לא מצאו מקום להשתכר אינו חייב במה שנתבטלו על ידו כיון דאינו אלא משום שבת ואינו חייב בדינא דגרמי אלא בנזק ולא בארבעה דברים ושבת חד מינהון דאינו חייב, וא"כ אפילו נתבטלו הפועלים עצמן ממלאכתן נמי פטור, ואינו חייב משום שבת אלא אהדקיה באנדורניא דהוא בידים אבל גרמי דשבת פטור ודו"ק.

שוב מצאתי בתשובת מוהר"ם בר' ברוך דפוס פראג סי' תתכ"א שכתב וז"ל, דין הא [דדיינינן] (ד) דינא דגרמי היינו במקום שמפסיד חבירו על ידי גרמתו, אבל מקום שהיה יכול להרויח וגורם לו בגרמתו שאינו מרויח פטור, כדתנן (ב"מ עה, ב) השוכר את האומנין והטעו זה את זה אין עליהם אלא תרעומת, לעיל בסי' תש"ץ [מובא] ירושלמי המבטל כיסו של חבירו פטור עכ"ל. ומבואר דסבירא ליה למוהר"ם דגבי פועלים אפילו מצאו אמש מקום להשתכר והיום לא מצאו פטור ומשום דאינו היזק אלא מניעת ריוח. ואע"ג דראיה דמייתי מוהר"ם מירושלמי ממבטל כיסו של חבירו יש לחלק בין נזקי ממון לנזקי גופו דיש בו משום שבת כמ"ש, דכבר כתבנו דלענין דינא דגרמי אידי ואידי שוין דאינו חייב משום שבת בדינא דגרמי. ולדינא צ"ע כיון דדעת מוהר"ם דפטור בפועלים אפילו הפסידו על ידו את מלאכתן ומסתבר טעמיה דמוהר"ם לפי מ"ש וגם השוכר הוא מוחזק בממון, וידוע דנפיש חיליה דמוהר"ם להוציא ממון (נגדו) [על ידו].

15. דף על הדף בבא מציעא דף עו עמוד ב

בגמ': אין להם זה על זה אלא תרעומת.

והקשו בתוס' דהא קיי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי, וא"כ אמאי אינו צריך לשלם להם כפועל בטל. ותירצו דאה"נ. אלא הכא מיירי דוקא כשימצאו להשתכר היום, ומ"מ יש עליו תרעומת כיון שהם צריכים לטרוח ע"ז.

והקשו באחרונים אמאי יתחייב משום דינא דגרמי, והא קיי"ל דהמבטל כיסו של חבירו פטור, שאין זה אלא גרמא ולא גרמי.

ותירץ בקצוה"ח (סי' של"ג סק"ה) דהכא חייבים משום דין "שבת" שיש באדם, וכמו אהדקי' באנדורניא בב"ק (ס"ה ע"ב).

בפלפולא חריפתא (כאן אות ד') תירץ דמבטל כיסו של חבירו פטור משום דלא ברי הזיקא, ולכן אינו אלא גרמא, משא"כ כאן דברי הזיקא הו"ל גרמי וחייב.

בשו"ת בית מאיר (סי' י') כתב לתרץ דהכא חייב מדין "ערב", שכיון שעל פיו באו אליו לעשות מלאכתו, הו"ל כמתחייב עבור חבירו שיוציא ממון על פיו, עיין שם.

ועיין חזון איש בב"ק (סי' כ"ב סק"ג).

16. ספר שערים מצויינים בהלכה

אין להם זה על זה אלא תרעומת. פרש"י משום שיהו צריכים לחזור, זה אחר פועלים וזה אחר שוכרים, ותביעת ממון ליכא, דהא דברים בעלמא נינהו. וכתב הטור (סי' שלג) דאיזה מהן שבא לחזור הרשות בידו כו', ומדייק הפרישה דמשמע מזה דאפילו משום מחוסרי אמנה לית ביה, והטעם דהיכא דחוזר בו משום דנשתנה השער, לית ביה משום מחוסרי אמנה כדכתב הטור (סי' רד סי"א) וה"נ זה שחוזר בו מיירי דהפועלים יכולים להשתכר במקום אחר, וכן בעה"ב יכול למצוא לשכור, אלא שחוזר בו משום דאינו צריך או ששוכרים ביוקר, והו"ל כאילו נשתנה השער וכו', אבל להחולקים שם שבנשתנה השער איכא משום מחוסרי אמנה [ע"י ברמ"א (שם) שכן נראה עיקר,

17. שו"ע חושן משפט - סימן שלג

(ה) ... הגה - פועל שעשה בחנם עם בעל הבית, יכול לחזור אפילו בדבר האבוד (מהרי"ק שורש קל"ג):

18. ש"ך חושן משפט סימן שלג

(לא) פועל שעושה בחנם כו' יכול לחזור כו'. נלפע"ד דהיינו שיכול לחזור ולו' איני עושה בחנם אלא בשכר ואפי' הוא דבר האבוד יכול לו' כן וכה"ג מיירי במהרי"ק להדיא ע"ש אבל פשיטא דאם זה רוצה ליתן לו שכר ואינו רוצה לעשות עוד אפי' בשכר והוא דבר האבוד כגון שהיו מתחלה פועלים אחרים ועתה אין כאן פועלים צריך לשלם לו כל הזיקו מדינא דגרמי ודו"ק:

19. חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף עו עמוד ב

ועד כמה שוכר עליהם עד ארבעים וחמשים זוז. אוקימנא לקמן כשבאת חבילה של פועלים לידו, וארבעים וחמשים לאו דוקא אלא עד כדי חבילה בין רב למעט, והיינו דלא פרכינן כדפרכינן בעלמא חמשים אמרת חייבים ארבעים מיבעיא, משום דכל היכא דמנינא לאו דוקא ליכא למיפרך הכי כדאיתא בריש פרק מפנין, ושלא כדברי מי שפירש דדוקא נקט ארבעים וחמשים שעד כאן דרך בעלי בתים להשכיר פועלין, והא כהלכתא בלא טעמא היא וליתא.

20. ספר שערים מצויינים בהלכה

לא הוה יהיבנא להן אלא כפועל בטל. כתב בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' תרמג) דאומדין כמה אדם רוצה לפחות משכרו ולהיות יושב בטל ממלאכה זו, והכל לפי סדר העבודה ולפי הטרחה, וכ"כ הטור (סי' שלג). ובטור"ז (שם ס"א) הביא בשם קובץ ישן, דשכר פועל בטל היינו חצי השכירות, ושכ"ה בתשו' רש"י, ובאור"ז בשם הר"ח וכו' עי"ש. ועי' בסמ"ע (שם סק"ז) ובש"ך (שם סק"ח) ובכנה"ג (הגה"ט אות א). כתב הב"י (מתודש ד) בשם תשו' הרשב"א (ח"ב סי' רס) כששכרו חכם לדרוש וחזרו בהם, חייבים ליתן לו כל שכרו משלם, ולא שייך

הכא אינו דומה הבא טעון לבא ריקן כו', דאדרבה לב דהורש שמח יותר בדרשו בקהל להשמיעם את המצוות, ועוד כו' המתעסקים בלימוד התורה נוחים הם, ואם אינם עושים מלאכתם ייעפו ויגעו, והרי הם כאוכלסי מחוזא דאי לא עבדי חלשי [ע"י לקמן עז.]. וכ"כ בתשו' המיוחסות להרמב"ן (סי' א). ועי' ברא"ש (סוסי"ג) ובטור (ח"מ סי' שלד) ורמ"א (סי' שלה ס"א) ובסמ"ע (שם סק"ד) ובדברינן לקמן (עז. ד"ה באכלושי).

21. תורת חיים מסכת בבא מציעא דף עו עמוד ב

הא דסיירא לארעיה מאורתא. [1] פי' רש"י ז"ל והוליך הפועלים שם וראוה וכו', [2] ומדברי הרמב"ם ז"ל משמע דלא בעינה שהולך שם הפועלים שכתב בפ"ט מהלכות שכירות הלכו פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה או ששכרן להשקות השדה ומצאוהו שנתמלא מים אם ביקר בעל הבית מלאכתו מבערב ומצא[ה] צריכה פועלים אין לפועלים כלום מה בידו לעשות ואם לא ביקר נותן להן שכרן כפועל בטל וכן כתב בשו"ע וטעמא משום דמעיקרא פשע ששכר פועלים ולא ידע אי צריכה פועלים.